პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

სამშაბათი, 20 აპრილი, 1943 წ. საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ყოველკვირეული ორგანო № 10 (286). ფასი 50 კაპ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შევქმნათ საბრძოლო სასიმღერო ლექსები წითელი არმიისათვის

მეტია იმაზე ლაპარაკი, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს კარგს, მელოდიურ სიმღერას ჩვენი გმირი წითელი არმიისათვის. ეს საკითხი მრავალჯერ გადაქცეულა მსჯელობის საგნად პოეტთა და მუსიკოსთა თათბირებზე. ყოველთვის პოეტები და კომპოზიტორები გულისხმიერებით გამოხმაურებიან ამ საკითხს და თავიანთ მოვალეობად დაუსახავთ შეექმნათ შესაფერი სიმღერები, რომელთაც ხალისით იმღერებდა ჩვენი ჯარი.

სამამულო ომის დღეებში ქართველმა კომპოზიტორებმა გააცხოველეს მუშაობა ამ საკითხის გადასაჭრელად,—დასწერეს რამდენიმე სიმღერა, მაგრამ, ორ-სამ იშვიათს გამონაკლისს გარდა ეს სიმღერები ვერ გახდნენ პოპულარულნი ვერც ჯარში და ვერც მოსახლეობის ფართო მასებში. ეს აიხსნება არა მარტო მუსიკის, არამედ სიმღერის ტექსტის სისუსტითაც. უმრავლეს შემთხვევაში ტექსტი ვერ აკმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომლებიც სიმღერას ხდის ადვილად ასათვისებელს და მოსაწონს გუნდებისა და ცალკეულ მომღერალთათვის. უმთავრესად ამის მიზეზი ის არის, რომ ტექსტს სიმღერისათვის სწერენ ან შემთხვევითი პირები, ან ისეთი პოეტები, რომელთაც საკუთარი სასიმღერო ალღო არ გააჩნიათ და რომლებიც ვერ ითვალისწინებენ სიმღერისათვის საჭირო ტექსტის სპეციფიურობას.

ხალხში ფართოდ გავრცელებულ პოპულარულ სიმღერებზე დაკვირვება გვეუბნება, რომ სასიმღერო ტექსტი უდაოდ სამ პირობას უნდა აკმაყოფილებდეს. პირველ ყოვლისა, სასიმღერო ლექსი უნდა შეესაბამებოდეს ჩვენი დროის მოთხოვნებს, ესე იგი, სამამულო ომის პირობებში ის უნდა გამოხატავდეს გერმანელი დამპყრობლების წინააღმდეგ მედგრად მებრძოლი საბჭოთა ხალხის სულიერ განწყობილებას, საბჭოთა ხალხის განუსაზღვრელ სიყვარულს სამშობლოსადმი და დაუცხრომელ მგზნებარე სიძულვილს ბარბაროსი მტრისადმი. შემდეგ, სასიმღერო ტექსტის ავტორს ევალება მოსძებნოს ახალი, გაუცვეთელი სიტყვები, რომლებიც უაღრესი სიზუსტით და იმავე დროს ახლებურად გახსნის საბჭოთა პატრიოტის ამ უკეთილშობილეს გრძნობებსა და განწყობილებებს.

მაგრამ ლექსის ეს აზრობრივ-იდეური გამართვა როდი კმარა. ლექსი უნდა იყოს სასიმღერო თავისი აღნაგობის, თავისი სტრუქტურის მიხედვით. თუ ლექსის სიტყვები ადვილად არ ეგუება ხმას, თუ იგი სწორად არ არის მორგებული ჰანგს, თუ მათი წარმოთქმა მღერის დროს ძნელია, თუ მომღერალს უჭირს მათი დამახსოვრება,—ტექსტი ასეთი სიტყვებით არ გამოდგება სიმღერებისთვის. ზოგი ჩვენი პოეტი ამ გარემოებას ანგარიშს არ უწევს და უწოდებს რა თავის ლექსს „ლაშქრულს“ ან „პიონერულს“, ფიქრობს, რომ საკითხი ამით გადასწყვიტა. მესამე პირობა, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს სასიმღერო ტექსტი, არის ის, რომ იგი ადვილად უნდა მიდიოდეს მოსახლეობის ფართო ფენებამდე, მას უნდა მღეროდნენ ხალისით და გატაცებით. ტექსტი უნდა იყოს ისეთი, რომ არ შეიძლებოდეს იგი არ იმღერო, ისეთი როგორიც არის, მაგალითად, აკაკის „ციცინთელა“, „სულიკო“, „ნათელას სიმღერა“ და ბევრი სხვა.

ამ უკანასკნელ ხანებში დიდი პოპულარობა მოიპოვა ირაკლი აბაშიძის ლექსმა „კაპიტანი ბუხაიძე“. ეს ლექსი ხალხმა გამოქვეყნების დღიდანვე სიმღერად აქცია და რამდენიმე ჰანგს დაედვა იგი საფუძვლად. ეს აიხსნება იმ გარემოებით, რომ ი. აბაშიძის ლექსი უპასუხებს სამსავე ზემოაღნიშნულ პირობას: დიდი სიზუსტით და ახლებურად გამოხატავს ოკუპანტების წინააღმდეგ თავდადებით მებრძოლ საბჭოთა პატრიოტების განცდებს, სტრუქტურულად ეგუება ჰანგს, ადვილია წარმოსათქმელად სიმღერის დროს და ძნელი არ არის დასამახსოვრებლად. რაც მთავარია, იგი ძალზე გასაგები და მისაწვდომია მასებისათვის. ეს-კი აიხსნება იმით, რომ ეს ლექსი დაწერილია დიდი გულწრფელობით და ღრმა ემოციურობით.

გმირი საბჭოთა ხალხი და მისი სწორუპოვარი მამაცი არმია, რომელიც მედგრად განაგრძობს ბრძოლას საძულველი მტრის დასამარცხებლად და გასანადგურებლად, საჭიროებს სიმღერებს თავისი მებრძოლი განწყობილების გამოსახატად, საჭიროებს ჰანგებს, რომლებიც აამაღლებენ და გააძლიერებენ მის მხნეობას და შეუპოვრობას. ჩვენი პოეტებისა და კომპოზიტორების წმინდა მოვალეობაა—დავაკმაყოფილოთ ჩვენი ხალხის და არმიის ეს საჭიროება.

მწერლების შეხვედრა სტალინგრადის გმირ დამცველებთან

17 აპრილის საღამო დაუვიწყარი დარჩება ქართველი მწერლების ხსოვნაში. ამ საღამოს ისინი შეხვდნენ სტალინგრადის ისტორიული დაცვის მონაწილე ერთ-ერთი გვარდიული შენაერთის მებრძოლთა, მეთაურთა და პოლიტმუშაკთა ჯგუფს—გვარდიული შენაერთის დელეგაციას, რომელშიაც შედის 11 გვარდიელი—ამიერ-კავკასიის ხალხთა სახელოვანი შვილები.

მწერლობის სახელით სტალინგრადის მამაც დამცველებს მიესალმა ამხ. **ი. აბაშიძე.**

ნ გვარდიული შენაერთის შეუპოვარ ვაჟკაცურ ბრძოლებზე მეტად საინტერესო შინაარსიანი მოხსენებით გამოვიდა დელეგაციის ხელმძღვანელი, გვარდიის უფროსი ლეიტენანტი **რ. ქოჩარი,**—საბჭოთა სომხეთის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მწერალი, რომელიც სამამულო ომის პირველ დღიდან მოწინავე ხაზზე იმყოფება და, როგორც სამხედრო კორესპონდენტი, საკუთარი თვალით ნახულსა და განცდილს ნარკვევების სახით ათავსებს რუსულ და სომხურ გაზეთებში.

— იმ გვარდიულ შენაერთს,—სთქვა ამხ. ქოჩარმა,—რომლის წარმომადგენლებიც ჩვენა ვართ, მეთაურობს სუვოროვის მეორე ხარისხის ორდენით დაჯილდოებული, გვარდიის გენერალ-მაიორი **ნ. თავართქილაძე.** ამ შენაერთმა თავისი იშვიათი გმირობით სახელოვანი ფურცელი ჩასწერა სამამულო ომის ისტორიაში. იგი ერთ-ერთი იმ შენაერთთაგანია, რომელმაც გაარღვია გერმანელთა რკალი და შეუერთდა როდიმცევის სახელოვან ნაწილებს. ამხ. ქოჩარმა დამსწრეთ მოუთხრო მრავალი შესანიშნავი ეპიზოდი ნ. თავართქილაძის შენაერთის საბრძოლო თავგადასავლიდან. შემდეგ ამხ. ქოჩარმა მოკლედ დაახასიათა დელეგაციის წევრთა საბრძოლო ღვაწლი სტალინგრადისათვის წარმოებული ბრძოლების დროს.

— აი, თქვენს წინაშე სდგას,—სთქვა ამხ. ქოჩარმა,—მზვერავი არტილერისტი, უფროსი სერჟანტი, სერგი ხოფერია, რომელმაც მარტო ერთი ბრძოლის დროს ოთხ ფაშისტ ტყვიამფრქვეველს ტყვიამფრქვევი მოსტაცა და ოთხივე ფაშისტი ტყვედ წამოიყვანა. სიმამაცისა და სამხედრო ოსტატობისათვის ს. ხოფერია დაჯილდოებულია წითელი ვარსკვლავის ორდენით და ნიშნით „წარჩინებული არტილერისტი“. ჩვენს შორის თქვენთან სტუმრად არის აგრეთვე მეორე რანგის სამხედრო ექიმი კლარა ხოჭოლავა, თეთრფინელებთან 1939-40 წლის ომის მონაწილე, რომელიც ხშირად გერმანელთა ცეცხლქვეშ უკეთებდა ოპერაციებს მძიმედ დაჭრილ მებრძოლებს და რომელსაც არა ერთი და ორი ათეული მეომარი გადაურჩენია დაღუპვისაგან. ამხ. ხოჭოლავა დაჯილდოებულია წითელი ვარსკვლავის ორდენით და მედლით „საბრძოლო დამსახურებისათვის“. ამხ. ქოჩარი დამსწრეთ აცნობს დელეგაციის დანარჩენ წევრებსაც, საბჭოთა კავშირის ორდენებით და მედლებით დაჯილდოებულებს,—გვარდიის ლეიტენანტს შ. ყავრიშვილს, გვარდიის ლეიტენანტს ვლადიმერ ბოგვერაძეს, გვარდიის უმცროს სერჟანტს, ნაომტყორცნელ არამ აკოფიანს, გვარდიის უფროს ლეიტენანტს მელიქ მინასიანს, გვარდიის წითელარმიელს აკოფ ხანჯიანს, გვარდიის ინჟენერს კაპიტანს სარქის სარქისიანს, მეკავშირე აიბუბ გამიდოვს, გვარდიის ლეიტენანტს აბდულა მირზა მეხტი-ოღლი ახუნდოვს და სხვებს.

ეპიზოდები თავიანთი საბრძოლო თავგადასავალიდან აუდიტორიას უამბეს დელეგაციის წევრებმა—უფროსმა სერჟანტმა ს. ხოფერიამ, უმცროსმა სერჟანტმა ა. აკოფიანმა, მეორე რანგის სამხედრო ექიმმა კ. ხოჭოლავამ, ლეიტენანტმა ა. ახუნდოვმა, წითელარმიელმა ა. ხანჯიანმა და ლეიტენანტმა ვ. ბოგვერაძემ, რომლებმაც ამასთან გვარდიის გენერალ-მაიორ თავართქილაძის შენაერთის პირადი შემადგენლობის სახელით მხურვალე სალამი გადასცეს საქართველოს საბჭოთა ინტელიგენციას.

დელეგაციის ყოველი წევრის გამოსვლას აუდიტორია ხანგრძლივი ტაშით ხვდებოდა.

დასასრულ, სტალინგრადის დაუვიწყარ საგმირო ეპოპეისადმი მიძღვნილი საკუთარი ლექსები წარმოსთქვეს პოეტებმა **ალიო მაშაშვილმა, ალექსანდრე აბაშელმა, სანდრო ეულმა** და **იოსებ გრიშაშვილმა.**

ჩვენი უნივერსიტეტი

აკადემიკოსი კორნელი კეკელიძე

ოცდახუთი წელიწადი გავიდა მას შემდეგ, რაც საფუძველი ჩაეყარა **სტალინის** სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. ოცდახუთი წელიწადი არც ისე დიდი მანძილია ისტორიისათვის, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ, რა გააკეთა მან ამ ხნის განმავლობაში ქართული მეცნიერული აზრის განვითარების ხაზით, უნებლიეთ სიამაყის გრძნობით შევხედავთ დღევანდელ იუბილიარს.

ქართული მეცნიერული აზროვნება 25 წლის მანძილზე ასე ფართოდ ვერ გაშლიდა ფრთებს, წარსულში რომ არა ჰქონოდა მას პოხიერი ნიადაგი მომზადებული. ჩვენ ჯერ კიდევ მეთორმეტე - მეცამეტე საუკუნეებში გვქონდა უმაღლესი სასწავლებლები აკადემიების სახით. მეთვრამეტე საუკუნის მიწურულში დაიბადა აზრი ევროპული ტიპის უნივერსიტეტის შექმნისა, სათანადო პროექტიც კი იყო შედგენილი, მაგრამ ისტორიული ჩარხის უკუღმა დატრიალებამ ეს პროექტი პროექტად დასტოვა. მიუხედავად ამისა, ქართველებს არ დავიწყნიათ იგი რომანოვების ბატონობის სუსხ პერიოდშიაც-კი. ქართველი ხალხი მუდამ ოცნებობდა ეროვნულ უმაღლეს სასწავლებელზე, თუმცა მეფის ბიუროკრატიამ არამც თუ ეროვნული, ჩვეულებრივი, რუსული ტიპის უნივერსიტეტიც-კი არ გამოიმეტა ჩვენთვის, არ გამოიმეტა იმიტომ, რომ „მოუსვენარ კავკასიაში“ უნივერსიტეტი მას „კრამოლის“ ბუდედ ეჩვენებოდა.

ვერ გამოიმეტა უნივერსიტეტი ჩვენთვის ვერც თებერვლის რევოლუციის მიერ წარმოშობილმა, ბურჟუაზიულმა დროებითმა მთავრობამ.

მხოლოდ ოქტომბრის დიდმა სოციალისტურმა რევოლუციამ გახადა შესაძლებელი რეალურ ნიადაგზე დამდგარიყო ქართული უნივერსიტეტის შექმნის საკითხი. ენტუზიასტთა პატარა ჯგუფის თავდადებულმა საქმიანობამ, რომელსაც მხარს უჭერდა ქართველი ხალხის თანაგრძნობა და დახმარება, თავისი ნაყოფი გამოიღო 1918 წლის 26 იანვარს. იმ დღეს, როდესაც საქართველო იგონებდა გელათის აკადემიის შემქმნელის დავით აღმაშენებლის სახელს, ოფიციალურად გაიხსნა ჩვენი უნივერსიტეტი.

მენშევიკური მთავრობის მიერ მტრად მიჩნეული, ათასს ჭირსა და ცეცხლში გამოვლილი ქართული უნივერსიტეტი 1921 წლიდან ღვიძლ შვილად გახდა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის, რომელმაც იგი აყვავებისა და წინსვლის გზაზე დააყენა. 25 წელიწადში ჩვენმა უნივერსიტეტმა განვლილ გზა, რომელსაც სხვა უნივერსიტეტები მთელი საუკუნე მოუნდნენ. ეს გასაკვირიც არ არის—ასეთია ტემპები ყოველგვარი საქმიანობისა საბჭოთა სინამდვილეში.

თავისი შემოქმედებითი გაქანებით თბილისის უნივერსიტეტი დღეს ერთ-ერთი მოწინავე უნივერსიტეტია საბჭოთა კავშირში. რეზონანსი მისი მეცნიერული მუშაობისა საკმაოდ ძლიერია, ის აღწევს არათუ ჩვენი კავშირის პერიფერიამდე, სახლვარგარეთულ სამეცნიერო ცენტრებამდეც-კი, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მუშაობა სწარმოებს ქართულ ენაზე, რომელსაც ჯერ-ჯერობით არც ისე ფართოდ იცნობენ.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა დასაწყისი მისცა არა ერთს უმაღლეს სასწავლებელს საქართველოში, მან შესაძლებელი გახადა ჩვენში თვით მეცნიერებათა აკადემიის შექმნა და ჩამოყალიბება. არას ვამბობთ იმაზე, რომ მთავარი კადრები ჩვენი სოციალისტური მშენებლობისა უნივერსიტეტის კედლებიდან გამოდიან. დღეს იშვიათად იპოვით ჩვენში ისეთ დაწესებულებას, სადაც არ მუშაობდეს ხელი და ტვინი უნივერსიტეტში აღზრდილი ახალგაზრდობისა.

ბარბაროს გერმანელების მუხანათურმა თავდასხმამ ვერ შეაჩერა და ვერ შეანელა უნივერსიტეტის მუშაობა. პირიქით, მან გააათკეცა მისი შემოქმედებითი ენერგია ფრონტისა და ზურგის განსამაგრებლად და საზიზღარ მტერზე გამარჯვების დასაჩქარებლად. სამშობლოს დაცვის საქმეს უნივერსიტეტის ახალგაზრდობა სწირავს არა მარტო ცოდნასა და უნარს, არამედ სისხლსაც. თბილისის უნივერსიტეტში ცოდნა-მიღებულმა ბევრმა ახალგაზრდამ საგმირო საქმეებით უკვე ასახელა და გაახარა საყვარელი სამშობლო.

ვუსურვოთ ჩვენს უნივერსიტეტს, რომელიც ატარებს დიდი ბელადის საამაყო სახელს, მრავალი, უამრავი ოცდახუთი წლისთავი ქართველი ხალხის საბედნიეროდ, სასახელოდ და სასიხარულოდ.

◇◇◇

მოქანდაკე კ. მერაბიშვილის სახელოსნოში

ანტიკური ქმნილებებით, ანატომიური მოდელებით, ძველი და ახალი ესკიზებით, ეტიუდებით, თიხაში გამოძერწილი და თაბაშირში ჩამოსხმული პორტრეტებით მოფენილ სახელოსნოს შუაგულში დგას ვეფხვის ვებერთელა ფიგურა. ნახევრად წამომდგარ ვეფხვს თავი მედიდურად აუწევია, პირი ფართოდ გაუღია. მძლავრი წინა კბილები და განსაკუთრებით რისხვით სავსე თვალები კარგად გამოჰხატავენ ამ მხეცის ბუნებას. მარჯვენა ტორი გარეული თხის მოგლეჯილ თავზე, რქებს შორის, დაუდვია, მარცხენა კი მიწაზე ღონივრად დაუბჯენია, და შეშფოთებული მხეცი თითქოს საცაა წამოიწევსო ხიფათის მოლოდინში. ვეფხვის ფიგურა ოსტატურად არის გამოძერწილი და თაბაშირში ჩამოსხმული. მისი ხერხემლისა და ცალკეული ნაკვთების მოძრაობაში კარგად იგრძნობა ამ მხეცისათვის დამახასიათებელი სიმძლავრე და მოქნილობა.

ესკიზის მიხედვით ვეფხვის ეს ფიგურა ლენინისა და მოსკოვის ქუჩების კუთხეში დადგმული რუსთაველის ძეგლის ერთ-ერთ დეტალს წარმოადგენს.

წელს მოქანდაკე კ. მერაბიშვილს, რუსთაველის ძეგლის ავტორს, წილად ხვდა დიდი და საპატიო ჯილდო—სტალინური პრემია. მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის წელიწადი გავიდა, რაც რუსთაველის ძეგლი დაიდგა, მოქანდაკეს განზრახული აქვს ახლო მომავალში თანდათან განახორციელოს თავისი მონაფიქრი. ესკიზის მიხედვით ძეგლი კომპოზიციურად დაუმთავრებელია. მოქანდაკე მერაბიშვილი ფიქრობს, ესკიზში მოცემული ცალკეული დეტალებით შეავსოს ძეგლი და ამით საბოლოოდ მთლიანობამდე მიიყვანოს, ერთმანეთში გააწონასწოროს მისი შემადგენელი ნაწილები.

ვეფხვის ზემოაღნიშნული ფიგურა ესკიზის მიხედვით, უნდა მოთავსდეს ქვარცხლბეკის წინ, მარჯვენა და მარცხენა ბაქანზე (რომელთა ფასადზე მხატვრულად გაფორმებული წყაროებია ჩამწკრივებული).

მოქანდაკეს განზრახული აქვს აგრეთვე ძეგლს დაუმატოს ესკიზში მოცემული ავთანდილის და ტარიელის ფიგურები, რის შემდეგაც ძეგლი უთუოდ უფრო მთლიან და დასრულებულ სახეს მიიღებს, გაწონასწორდება ფიგურის, ქვარცხლბეკის, ბაქანის ფასადის წყაროთა ფერები და პროპორციები.

მოქანდაკე კ. მერაბიშვილის სახელოსნოში, გარდა ზემოაღნიშნული ნამუშევრებისა, ყურადღებას იქცევს რამდენიმე პორტრეტი. ოსტატის გემოვნება და მხატვრული შესაძლებლობა ცხადად სჩანს ამ ნამუშევრებში. საბჭოთა კავშირის გმირის სახით მოქანდაკეს უცდია მოეცა სამამულო ომის ქარცეცხლში გამობრძმედილი რუსი ხალხის წარმომადგენელი. ეს მეტად რთული და საპატიო ამოცანა ჯერ-ჯერობით მხოლოდ ნაწილობრივ დაუძლევია მოქანდაკეს. მორიგი ცდებით და ცდების შედეგად მიღებული გამოცდილების, შთაბეჭდილების შემწეობით მოქანდაკე უთუოდ მიაღწევს მიზანს.

მოქანდაკე მერაბიშვილის შემოქმედებაში უთუოდ იგრძნობა ფსიქოლოგიური პორტრეტის შექმნისადმი მიდრეკილება. ამას ცხადჰყოფენ მის მიერ ახლახან დასრულებული მხატვარ ალ. ციმაკურიძის, დოსტაქარ კ. ერისთავისა და მსახიობ ვ. გოძიაშვილის პორტრეტი.

ოსტატობის მხრივ ეს თანაბრად შესრულებული ნამუშევრები მაინც იძდენ თავისებურებას შეიცავენ, თითეული ნატურის ინდივიდუალური სამყაროს გადმოშლის დროს ისეთი დეტალებისათვის მიუქცევია ყურადღება მოქანდაკეს, რომ ყველა ზემოაღნიშნული ბიუსტის თავისებურების ამომწურავად განხილვა ერთი საგაზეთო წერილის ფარგლებში ძნელია.

კ. მერაბიშვილი მუდამ შემოქმედებითი ენტუზიაზმით მუშაობს. იგი მუდმივად ახალის და უკეთესის ძიებაშია. ის დიდი, საპატიო ჯილდო, რომელიც წილად ჰხვდა მას, უფრო მეტად ავალებს—მთელი თავისი მხატვრული უნარი და ენერგია მოახმაროს სოციალისტური სამშობლოს გმირებისა და ჩვენი დროის დიდ მოვლენათა ასახვას.

ლადო ავალიანი

ლექსები სამშობლოზე

სერგო ჭილაია

გალაქტიონ ტაბიძის პოეტური მოღვაწეობა ჩვენს თვალწინ მიმდინარეობს. ასეთ შემთხვევაში ყოველთვის როდია ადვილი ვიყოთ პირუთვნელი და გულმართალი მსჯავრმდებელი პოეტის საქმისა, ვინაიდან ლიტერატურის ისტორიკოსის და კრიტიკოსის ობიექტიური როლი დაყენებულია პირადი ნაცნობობისა და შთაბეჭდილებათა ერთგვარ კონტროლის ქვეშ. მაგრამ როგორიც არ უნდა იყოს ეს მომენტი, ის მაინც დაბრკოლებად არ უნდა იქცეს პოეტის შეფასებაში. და თუ ეს ასეა, მაშინ უნდა ითქვას, რომ გ. ტაბიძე შესანიშნავი ლირიკოსია ამ სიტყვის პირდაპირი და მაღალი მნიშვნელობით.

გალ. ტაბიძე ახლახან გამოცემულ წიგნით „მამულო, სიცოცხლეო“ კვლავ წარმოდგა მკითხველი საზოგადოების წინაშე დიდი პოეტური ტალანტის გამონათებით. წიგნის მთავარი თემა არის აღორძინებული და განახლებული სამშობლო. ღრმა ლირიზმით გამსჭვალულ ლექსებში პოეტს აქცენტი გადატანილი აქვს პატრიოტიზმის კეთილშობილ და უზადო გრძნობაზე.

გალ. ტაბიძემ დიდებული სიმღერა უთხრა აღორძინებულ და გამარჯვებულ სამშობლოს. ეს წიგნი არის მხურვალე სიმღერა „ქვეყნის გადარჩენისა“, სიმღერა თავისუფალი დედასამშობლოს სიყვარულისა, ჩვენი მამულის, ჩვენი ღირსების და დამოუკიდებლობის დაცვისა. პოეტი გულწრფელად წერს:

მე სხვანაირად ზვირთი მოვსახე,
მზემ ჩემკენ შუქი რა მოიღერა,
ბოლოს ხომ მაინც მე შემოვძახე
გამარჯვებული ბრძოლის სიმღერა.
როგორ? მე ვქმნიდი იმედებს განგებ
და მისთვის მსურდა ვარდების ფენა
მისთვის ვფერავდი მრავალჯერ ჰანგებს,
რომ მხოლოდ მტრისთვის დამეტაბო სმენა?
არა და არა მრავალი სტანჯა,
მრავალს დაუფრთხო სიმშვიდის ძილი.
ლექსი ყოველთვის იყო ხანჯალი
ლექსი მტრებისთვის იყო სიკვდილი.

წინამდებარე წიგნი იხსნება ორიგინალური ლექსით „ყველას რაიმე აქვს სახსოვარი“. ყოველ ადამიანს აქვს სასოებით და სიყვარულით შენახული ნაბოძები ნივთი, ზოგს „ჩაის ვარდი“, „ზოგს კინოვარი“, ზოგს კიდევ ბარათი, ბეჭედი, საფერფლე თუ საყურე, და ზოგს „წიგნი რომ ომით მონაპოვარი“. ამ ადამიანურ რომანტიკას მოსდევს მძაფრი აკორდი:

შენი სამშობლო, მსასოვარი,
ჰა, ჩემი ჩანგი სწორუპოვარი,
ჰა ჩემი გულიც რადგან მგზოვარი
ყველას რაიმე აქვს სახსოვარი.

პატრიოტული შთაგონებით გამთბარი ეს პოეტური სტრიქონები გადმოგვცემენ სამშობლოზე შეყვარებული პოეტის სულის ინტიმურ რხევას, მის მაღალ-პატრიოტულ შეგნებას.

სამშობლოსადმი მხურვალე სიყვარულისა და პატრიოტული თავდადების იდეაა გადმოცემული გ. ტაბიძის ლექსში „მშობლიურო ჩემო მიწავ“. საბჭოთა პატრიოტის კეთილშობილი გრძნობა დაკავშირებულია ჩვენი ხალხის გმირული წარსულის რომანტიკასთან. ჩვენ წინაპართა სახელოვანი ისტორია აქ ახალი ძალით ცოცხლდება, როგორც დიდი შთამაგონებელი ძალა, რომელიც კვლავ მოგვიწოდებს გმირულად დავიცვათ „წინაპართა ძვლები“, ჩვენი მამებისა და ძმების „სისხლით ნაპოვნი ახალი გზები“, განახლებული „ქვეყნის სინათლე“, ჩვენი დიდებული აწმყო და მომავალი. ყოველი საბჭოთა პატრიოტის აზრი და განწყობილებაა გამოთქმული პოეტის სიტყვებში:

მშობლიურო ჩემო მიწავ,
შენს საყვარელ სახელს ვფიცავ,
რომ დავიცავ შენს მიღწევებს,
შენი დროშის ფრს დავიცავ.

საბჭოთა ხალხი იცავს თავის სამშობლოს ,თავის დამოუკიდებლობას და ღირსებას. ამ ბრძოლაში „გზას გვინათებს ჭეშმარიტება“ და არ არის ძალა, რომელსაც შეეძლოს დაიმორჩილოს სისხლით და ოფლით მოპოვებული თავისუფლების ქვეყანა. ეს რწმენა ასე გამოუხატავს პოეტს:

ვერ შესძლებს მტერი რომ ჩააქროს
ახალის ალი—
ვერ შესძლებს დასწვას ხალხთა აწმყო
და მომავალი.
ცეცხლად ღელავენ ნაპერწკლები
მშობლიურ აზრთა...
სამშობლოს იცავს დღეს მოხუცი
და ,ახალგაზრდა.

ასე ღრმად და გულწრფელად გამოხატული პატრიოტული განცდის ნიმუშები ბევრია წიგნში.

გალ. ტაბიძისათვის დამახასიათებელი ორიგინალობის ნამდვილი ნიმუშია „ელგუჯას დაბრუნება“. დაბრუნებულ მეომარს სანატორიუმის წინ, ყვავილნარში პატარა გოგონა შეხვდება. გამოხედვა, თმა, სახე ბავშვისა შორეულ მოგონებას აღძრავს სტუმარში. მსგავსი სახე მას უნახავს სადღაც, ოდესღაც. ცხობისმოყვარე კაცი ვინაობას გამოჰკითხავს ბავშვს. გამოირკვევა, რომ ომში წასული მამა დიდიხანია „დაკარგულა“. დედა სანატორიუმის ექიმია. გოგონა დედასთან მიიყვანს უცნობს. შემდეგ ბავშვი სტოვებს დედასა და სტუმარს. „ევა“ — აღმოხდა მაშინ მოსულს—„ელგუჯა, შენა?!“ იყო პასუხი და ისინი ხხურვალედ ჩამოართმევენ ერთმანეთს ხელს. ამ დროს გამოჩნდა კვლავ გოგონა“, რომელმაც მოფანტა ალუჩები-ა და ვარდების გუნდა ირგვლივ. „რა უნდა მეთქვა—განაცხადა მან თქვენ მაძიჩემის მკითხეთ სახელი—მას სახელად ერქვა ელგუჯა“. ინტიმიურ გრძნობასთან ფაქიზი შეხებით ცოცხლობს მთელი ეს მიმზიდველი სურათი.

ყოველი ნიჭიერი პოეტური ნაწარმოები ღრმა განცდების, სულიერი მღელვარების, შემოქმედებით ტკივილებისა თუ აღტაცების შედეგად შექმნილა. მწერალი თუ განსაკუთრებული სიყვარულით არ არის დაკავშირებული იმ მოვლენასთან, რომლის შესახებაც იგი სწერს, ისე არავითარი ფასი არა აქვს მის მიერ დახატულ სურათს. ეს, სადაც მკითხველი არ გრძნობს, რომ პოეტს განუცდია თემა, რომ იგი აუღელვებია ამ თემას და გამოუხატავს ყოველივე, ისე არ შეიძლება დამყარდეს მწერალსა და მკითხველს შორის ურთიერთგაგება. თავისებური და ახალი კუთხით გაშუქება თემისა ჰქმნის პოეტურ მრავალფეროვნებას. გალ. ტაბიძე ამ მხრივ ყოველთვის იყო და დღესაც რჩება სწორუპოვარ პოეტად.

გალ. ტაბიძის ლექსების ღირსება უპირველესად ყოვლისა, იმაშია, რომ იგი აღწევს მოვლენათა მრავალფეროვან ხატვას. მკითხველის შეგნებაში შემოდის მოვლენა თუ საგანი სრულიად ახალი ძალით, უცნაური ფერებით, სურათებითა და სახეებით. ამ შემთხვევაში ჩვენ ერთ მომენტზე გვინდა მიუთითოთ მხოლოდ. ცნობილია, რომ გალ. ტაბიძე პეიზაჟის უბადლო ოსტატია. მან მომაჯადოებელი პოეტური ძალით დახატა კავშირი ადამიანსა და ბუნებას შორის. წინათ პოეტი თავის სევდიან ფიქრთა ანალოგიას ეძებდა ბუნებაში. საბჭოთა სინამდვილეში კი შეიცვალა მის მიერ წარმოდგენილი ბუნების სახე, ხასიათი და აზრი. სამაგიეროდ ისევ დარჩა ბუნებასა და ადამიანს შორის ურთიერთობაში ანალოგიის ნაცადი გზა. წინამდებარე წიგნში ბუნება კვლავ გაცოცხლებულია მთელი თავისი მომაჯადოებელი ძალით. ბუნება ნამდვილი ცოცხალი სანახობაა, რომლის საღღესასწაულო სურათების ფონზე იშლება დიდი სოციალური და პოლიტიკური მოვლენები.

დასახელებულ წიგნში ყველა ლექსი როდია თანაბარი მხატვრული სისრულით აღიერებული. ცალკე ლექსები და ადგილები სუსტი, გაუმართავია („თავდადებული მილიონები“, „ჩვენ გავიმარჯვებთ“ და სხვ.). ეს სუსტი ადგილები არღვევენ წიგნის საერთო მხატვრულ მთლიანობას. რით უნდა აიხსნას ეს? ჩვენის აზრით, ამის მიზეზად არ შეიძლება გალ. ტაბიძის პოეტური „დაბერება“ ჩაითვალოს. არა! აქ სხვა გარემოებაა. პოეტი ამ უკანასკნელ დროს ძალიან ბევრს სწერს და ყოველთვის ასეთ მუშაობას მოსდევს ერთგვარი ვაიოლება, ზერელობა და შტამპი.

საყოველთაოდ აღიარებული აზრია, რომ გ. ტაბიძემ ქართულ ლექსს ახალი ელვარება მოუპოვა. იგი დიდი რეფორმატორია პოეტური სიტყვისა. მან გაამდიდრა ქართული პოეზია ლექსიკურათაც, გამოსახვის საშუალებითაც. პოეტი უკანასკნელ ხანებშიაც აგრძელებს ამ გზას, მაგრამ ჩვენის აზრით, აქ საჭიროა ერთგვარი ზომიერება და დაკვირვებულება. ახალი სიტყვათა გამოგონება ყოველთვის როდია შეუცდომლად შესრულებული (მსასოვარი, კინოვარი და სხვ.). აქ ყოველთვის ვერ დავეთანხმებით ჩვენს პოეტს.

სამშობლოს ვარსკვლავი

ალექსანდრე აბაშელი

როცა დღე, ომის გრიალით სავსე,
ცეცხლის ალმურში დაიბინდება,
სამშობლოს ვარსკვლავს მე ვხედავ ცაზე
და ჩემს გულშიაც სხივი ინთება.

როცა ღამესაც ხანძარი დასწვავს
და ისიც გრგვინვით გადაფრინდება,
მაშინაც ვხედავ სამშობლოს ვარსკვლავს
და გული საფრთხეს არ უშინდება.

ყოველთვის, როცა ამ ცეცხლის გზაზე
გულს გამხნევების ძალა სჭირდება,
სამშობლოს ვარსკვლავს შევხედავ ცაზე
და მღვრიე ფიქრი დამეწმინდება.

გავიხაროთ გამარჯვებით

მ. ბარათაშვილი

ახლაც დგანან ხენი, თეთრად დაბარდნილნი...
ჩვენი ბაღჩა იფინება ისევ მწვანით...
და ვსაუბრობთ, ჩემო, შენზე, ყოველ დილით
მე და თეთრი ალუბლების ხეივანი.

ჰკითხე თუგინდ ყოვლისმცოდნე, ფეხმარდ ნიავს—
ასეთ შიკრიკს სხვას ვერც ნახავ, ვერა სწორედ!—
შენი სიტყვა მე არც ერთი დამვიწყნია
და მათ როგორ, როგორ ხშირად ვიმეორებ:

„მენანება განშორება... მაგრამ ვჩქარობ,
შევასრულო ვაჟკაცური განზრახული:
ან იქ ჩავწვე ან მოვალ და გავიხაროთ,
გამარჯვებით და მარადი გაზაფხულით!

მივიჩქარი, ჩემო კარგო, და ვინ მოსთვლის,
რისთვის მიხმობს მეომარის სინიდისი:
მივალ ბრძოლად საყვარელი სამშობლოსთვის,
ოჯახის და სიყვარულის საწმინდისთვის!“

აპრილია. გაზაფხულდეს ბარემ კარგად,
ფერადებით დაიფინოს ყველა გზები!
ვიცი, მოხვალ და ჩვენს დღეებს ამოვქარგავთ,
მეგობარო სიხარულის ყვავილებით...

მიხაილო კოციუბინსკი

(გარდაცვალების 30 წლისთავის გამო)

გმირი უკრაინელი ხალხი სამამულო ომის პირობებში აღინშნავს თავისი მდიდარი ლიტერატურის თვალსაჩინო წარმომადგენლების საიუბილეო თარიღებს. ამა წლის 25 აპრილს 30 წელიწადი სრულდება მას შემდეგ, რაც გარდაიცვალა უკრაინული ლიტერატურის გამოჩენილი კლასიკოსი, ბელეტრისტი მიხაილო კოციუბინსკი.

ქართველი მკითხველი იცნობს უკრაინელი ხალხის კლასიკოსებს. ეს გაცნობა და დაახლოვება ჩვენი ხალხისა ადრე დაიწყო, მაგრამ განსაკუთრებით გაღრმავდა და განვითარდა ის ხალხთა სტალინური მეგობრობის პერიოდში.

მიხაილო კოციუბინსკის შესახებ ერთ-ერთ ქართულ გაზეთში საყურადღებო წერილი დაიბეჭდა 1913 წლის 19 აპრილს, მწერლის გარდაცვალებიდან მეშვიდე დღეს. ხსენებულ წერილში მოყვანილია ბიოგრაფიული ცნობები კოციუბინსკის შესახებ და, სხვათა შორის, გამოთქმულია ის აზრი, რომ ამ მწერალს „არასოდეს არ გაუწყვეტია მჭიდრო კავშირი და სულიერი ერთობა თავის საყვარელ სამშობლო უკრაინასთან, რომლის კეთილდღეობასა და აღორძინებას ანდომებდა იგი მთელ თავის ნიჭსა და ცოდნას, 23 წლის განმავლობაში დაუცხრომლად იღწოდა იგი, არა თუ როგორც მწერალი-მებრძოლი, არამედ როგორც პრაქტიკული მოღვაწე“. ავტორი ეხება კოციუბინსკის დამსახურებას ლიტერატურის წინაშე და მის პოპულარობას, რაც, სხვათა შორის, იმით გამოიხატა, რომ „მისი ნაწერები გადათარგმნილია ჩეხურსა, პოლონურსა, გერმანულსა, ფრანგულსა, მადიარულსა და სხვა ენებზე“. ავტორი ხაზგასმით აღნიშნავდა იმას, რომ ქართველი ერიც ისეთსავე მდგომარეობაში იყო, როგორშიაც უკრაინელი ერი. წერილი შემდეგი სიტყვებით თავდება: „განსვენებულის სახელი და ცხოვრება მისაბაძ მაგალითად დარჩება უკრაინელების მდგომარეობაში მყოფ ერთა შვილებისათვის“ („სახალხო გაზეთი“).

კოციუბინსკი დაიბადა 1864 წლის 17 სექტემბერს ქ. ვინიცაში, წერილი მოსამსახურის ოჯახში. 1875 წელს მან დაამთავრა ორკლასიანი სასწავლებელი ქ. ბარში და შემდეგ მაგროროდის სასულიერო სასწავლებელში გადავიდა. იქ კურსი 1880 წელს დამთავრა და სწავლის გასაგრძელებლად გაემგზავრა ყამენეც-პოდოლსკში, მაგრამ სასულიერო სემინარიაში შესვლა მძიმე ოჯახური პირობების გამო (დედა დაუბრმავდა, მამამ სამსახური დაჰკარგა) ვერ მოახერხა. ზრუნვა ოჯახზე ახალგაზრდა კოციუბინსკის დაეწვა. მან ჩაბარა გამოცდა სახალხო მასწავლებლის წოდებაზე და ამ კერძო გაკვეთილებით დაიწყო ცხოვრება. ერთ დროს საფილოქსერო კომისიაში მსახურობდა, იმოგზაურა ყირიმში, ბესარაბიაში და სხვაგან. შემდეგ ჩერნიგოვში დასახლდა, თუმცა პოლიცია და ჟანდარმერია სდევნიდა და დიდხანს არ აძლევდა იქ ცხოვრებისა და სამსახურში შესვლის უფლებას. დუხჭირმა პირობებმა დაუძლურეს იგი, ამიტომ საქმიმოდ გაემგზავრა მაქსიმ გორკისთან 1909 წელს კაპრზე. გამოჩენილი რუსი მწერალი ხელგაშლილი დაეხვდა და დიდი დახმარებაც გაუწია. ამ დროიდან იწყება მაფი დამეგობრება.

ლიტერატურული მოღვაწეობა კოციუბინსკიმ ადრევე დაიწყო. პირველი ნაწარმოები მან 1884 წელს დაწერა. ეს იყო მოთხრობა „ანდრი სოლოვეიკო ანუ სწავლა სინათლეა, უსწავლელობა სიბნელე“. კოციუბინსკი მაშინ 20 წლისა იყო. ამას მოჰყვა სხვა მოთხრობები: „21 დეკემბერი“, „ბიძია და ბიცოლა“, რომლებიც მწერლის სიკვდილის შემდეგ დაიბეჭდა. პირველი თავისი ნაწერები თვითონ ავტორს გამოქვეყნების დროსად არ მიაჩნდა. ამას ისიც დაერთო, რომ იმ დროს საერთოდ ძნელი იყო უკრაინულ ენაზე დაწერილი ნაწარმოების დაბეჭდვა..

თავისი საუკეთესო თხზულებები კოციუბინსკიმ დასწერა 90-იან წლების დამლევს და 900-იანი წლების დასაწყისში. ამ ნაწარმოებებს შორის აღსანიშნავია: „საყოველთაო სიკეთისთვის“, „ძვირ ფასად“, „სიცილი“, „ის მოდის“, „ქვაზე“, „დავიწყებულ წინაპართა აჩრდილნი“ და სხვ. კოციუბინსკის შემოქმედებაში ცენტრალური ადგილი უჭირავს ცნობილ მოთხრობას „ფატა მორგანას“.

კოციუბინსკის ნოველებსა და მოთხრობებს ახასიათებს მკვეთრი სოციალური მიზანდასახულობა, მკვეთრად გამოხატული პროტესტი ძველი ცხოვრებისადმი, ცარიზმისა და მჩაგვრელების წინააღმდეგ. კოციუბინსკი რეალისტი იყო. მთელ რიგ რეალისტურ ნაწარმოებებში მწერალმა მხატვრულად დაგვიხატა თავისი დროის საზოგადოების მოწინავე წარმომადგენლების ბრძოლა უკეთესი ცხოვრებისათვის..

„ფატა მორგანში“ კოციუბინსკიმ მოგვცა 1905 წლის სოფლის ცხოვრების სურათი. მასში აწერილია, თუ როგორ ‘მეკრიბნენ გლეხები მიტინგზე ტყეში და დაადგინეს, ბატონთან აღარ იმუშაონ. მემდეგ აწერილია გაფიცვა, მემამულის კარიდამამოს აკლება, კულაკ პიდპარას შურისძიება გლეხების მიმართ. მოთხრობა ცოცხლად არის დაწერილი და მკითხველს ნათელ წარმოდგენას აძლევს უკრაინელი გლეხების ბრძოლაზე პირველი რევოლუციის პერიოდში.

კოციუბინსკის მოგონებიდან უნდა აღინიშნოს მისი მეგობრობა ივანე ფრანკოსთან. ფრანკო დიდად აფასებდა კოციუბინსკის შემოქმედებას.

უნდა აღინიშნოს აგრეთვე კოციუბინსკის ურთიერთობა მაქსიმ გორკისთან. მათი მეგობრობა კოციუბინსკის სიკვდილამდე გაგრძელდა. გორკი დიდად აფასებდა კოციუბინსკის, როგორც მწერალს, ზრუნავდა იმაზე, რომ მისი ნაწერები გადათარგმნათ რუსულად და დაბეჭდათ კიდეც. ეს განზრახვა განახორციელა: კოციუბინსკის ნაწერები რუსულად გამოსცა „ზნანიემ“, რომელსაც გორკი ედგა სათაურში. კოციუბინსკის სიკვდილმა ძალზე დააღონა მაქსიმ გორკი. მან თავისი უკრაინელი მეგობრის შესახებ დაწერა დიდი წერილი, რომელიც ჟურნალ „ვესტნიკ ევროპაში“ დაბეჭდა.

დიდია კოციუბინსკის დამსახურება უკრაინელი ხალხის წინაშე. იგი სახელოვანი წარმომადგენელია შევჩენკოს შეურიგებელი ბრძოლის ტრადიციებისა მტრების წინააღმდეგ. ხოლო პროზაში იგი მარკო ვოვჩოკის, პანას მირნის, ნეჩუი-ლევიცკის და ფრანკოს ღირსეული მემკვიდრეა.

კოციუბინსკის მაღალმხატვრული სიტყვა დღესაც მკაფიოდ ესმის მის სამშობლო უკრაინას. ფაშისტ ბარბაროსების მიერ წამებულს, მაგრამ შეუდრეკელს, ბრძოლის გმირული ტრადიციებით აღსავსეს და გამარჯვების რწმენით გამსჭვალულს.

იასამანი

ქართული თეატრის განმაახლებელი

კლატო ნ. კეშელავა

ათი წელი შესრულდა მას შემდეგ, რაც მოულოდნელად ჩაქრა კოტე მარჯანიშვილის ელვარე სიცოცხლე.

ეს უცნაური კაცი, დაუშრეტელი ფანტაზიით ანთებული და მოჭარბებული შემოქმედებითი ენერგიით ამოქმედებული, თავისი დაუდგრომელი ხასიათის ცეცხლოვანებით გვაგონებდა იმ ბიბლიურ ბუჩქს, რომელიც

მარად ცეცხლმოდებული იყო, მაგრამ არც ჰკრებოდა, არც იფერფლებოდა.

კოტე მარჯანიშვილი, როგორც მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე, ისე უკანასკნელ წუთებში, მრავალფეროვანი შემოქმედებითი მუშაობით იყო გატაცებული. იგი თავისებური შთამაგონებელი გატაცებით ხელმძღვანელობდა შილერის ტრაგედიის „დონ კარლოსის“ რეპეტიციებს მოსკოვის მცირე თეატრში. „ერა ნაკლები გატაცებით მუშაობდა იგი მოსკოვის ოპერეტის თეატრში „დამურაზ“ დადგმაზე, მოსკოვის სამხატვრო თეატრის დავალებით თავისი ძველი დადგმის „ნუტ ჰამსუნის „ცხოვრების კლანჭებში“-ს გახალების გეგმას ამუშავებდა, იმავე დროს ხელმძღვანელობდა თავის თეატრს თბილისში.

საყოფაცხოვრებო, ესთეტიკური, სიმბოლისტური და ფორმალისტური თეატრების გავლენის დაძლევით, დაუღალავი ძიების გზით, ნამდვილი მხატვრული რეალისტური კულტურის მწვერვალზე ავიდა იგი და თეატრალური ხელოვნება ხალისიანი ცხოვრებისა, დაუშრეტელი სიხარულისა და ჰამაკური ბრძოლის წყაროდ აღიარა.

არა ერთი ათეული თეატრის ფუძემდებელი, გამომცოცხლებელი და განმამტკიცებელი კოტე მარჯანიშვილი, სადაც გაჩნდებოდა, თუ გინდ პროვინციულ პატარა ქალაქში, იქ გაჩაღებდა თეატრალურ ცხოვრებას, იქაც შექმნიდა საკირო კოლექტივს, იქაც გაუჩენდა თეატრს მაყურებელს.

კოტე მარჯანიშვილს თეატრალურ მეამბოხეს, ბუნტარს უწოდებდნენ. მას უყვარდა სიხარულისა და ბრძოლის ცეცხლის გამომწვევი თეატრი, ეჯავრებოდა მოდუნებული და უსიცოცხლო, ებრძოდა დრომოჭმულსა და დაქვეითებულს.

ჩვენი დროის მოწინავე რეჟისორი, იმთავითვე სახალხო თეატრის შექმნის დიად საქმეს ემსახურებოდა და დიდი სოციალური შინაარსით სავსე გრანდიოზულ სანახობას ჰქმნიდა.

კოტე მარჯანიშვილი რეჟისორულმა ოსტატობამ დააწინაურა პროვინციიდან და გამამტკიცა მოსკოვში ნეზლობინის თეატრი. სრულიად თავისებური, დამოუკიდებელი სახის მზიური სპექტაკლები შექმნა მან მტკიცედ შეკრულ მოსკოვის სამხატვრო თეატრში.

1913 წელს მარჯანიშვილმა მსოფლიო მნიშვნელობის თეატრების გვერდით მოსკოვში შექმნა „თავისუფალი თეატრი“, რომელიც თავისი მრავალფეროვანებით და ბრწყინვალებით მოსკოვის თეატრალური ინტერესების ცენტრად გადაიქცა.

ზოგჯერ გაქრებოდა თეატრალური კულტურის ცენტრიდან კოტე მარჯანიშვილის ფანტასტიური ფიგურა, მაგრამ მობრუნებული ისევ თავისებურად აფორიაქებდა მოდუნებულ თეატრალურ სამყაროს.

რევოლუციურ მოძრაობას მარჯანიშვილი ადრე დუკავშირდა. 1905 წლის რევოლუციის წინახანაში იგი ახლო გაეცნო და დაუმეგობრდა უკვე სახელმოხვეჭილ მწერალს, მაქსიმ გორკის, რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა რეჟისორის პოლიტიკურ მსოფლმხედველობაზე. ამიტომ ოქტომბრის სოციალისტურ რევოლუციას კოტე მარჯანიშვილი აღფრთოვანებით მიეგება, ღრმად შეიგრძნო მისი დიადი მნიშვნელობა, და ჯერ კიდევ პეტროგრადის ჭურებში სროლა არ იყო შეწყვეტილი, როცა მან მაყურებელს ბოლიერისა და შექსპირის ხალისით სავსე კომედიები უჩვენა და გულიანად აცინა იგი ძველი ცხოვრების სცენაზე გამოფენით.

კოტე მარჯანიშვილმა სწრაფად დააყენა თეატრი რევოლუციის სამსახურში. მან პირველმა შესძლო კლასიკური დრამატურგიის ნიმუშების განახლებული სახით წარმოდგენა. 1919 წელს, სამოქალაქო ომისა და ინტერვენტებთან ბრძოლის მრისხანე დღეებში, კიევში დადგა ესპანელი გენიოსი დრამატურგის ლოპე დე ვეგას „ცხვრის წყაროო“. სრულიად ახალი გაგებითა და ახალი მონტაჟით გაამახვილა იგი—ბრძოლის ენინით აანთო ახალი მებრძოლი მაყურებელი. ახალგაზრდა წითელი არმიის ნაწილები და მუშათა რაზმები „ცხვრის წყაროს“ წარმოდგენიდან პირდაპირ ფრონტზე მიემგზავრებოდნენ და თავგამეტებით გადადიოდნენ შეტევაზე გერმანელ ინტერვენტების წინააღმდეგ. კიევის ფრონტის მთავარსარდალმა მადლობა გამოუცხადა კოტე მარჯანიშვილს ბრძოლის მოწოდებისა სავსე წარმოდგენის შექმნისათვის და უთხრა: ყოველ ნაწილს ფრონტზე გამგზავრების წინ „ცხვრის წყაროს“ წარმოდგენაზე გამოვგზავნი და დარწმუნებული ვიქნები, რომ გავიმარჯვებთო.

1922 წელს კოტე მარჯანიშვილი სათავეში ჩაუდგა ქართულ თეატრს. იგი ათ წელიწადს იყო ქართული თეატრალური კულტურის ხელმძღვანელად და ქართული საბჭოთა თეატრის პირველი აყვავების ხანა მჭიდროდ დაუკავშირდა მის სახელს.

საბჭოთა ქვეყნის პატრიოტიზმით გაჟღენთილი სპექტაკლებით მან ერთბაშად მიიზიდა მაყურებელი თეატრში, პირველი სპექტაკლი იყო „ცხვრის წყაროო“. ამ სპექტაკლში გამომჟღავნდა ქართველი არტისტების მაღალი ნიჭიერება და ქართველი ხალხის მგზნებარე სიყვარული თეატრისადმი.

კოტე მარჯანიშვილმა ერთი სეზონის ჩატარებით ერთბაშად გამოიყვანა ქართული თეატრი ვიწრო ჩიხიდან და გვერდში ამოუყენა იგი რუსეთის მოწინავე თეატრებს. ცნობილმა მსახიობმა მაკო საფაროვა-აბაშიძემ უთხრა კოტე მარჯანიშვილს „მზის დაბნელების“ პირველი წარმოდგენის შემდეგ: „ჩემო კოტე, ეს მზის დაბნელება კი არა, ქართული თეატრის მზის ამოყვანაო“.

ლუნაჩარსკი მარჯანიშვილის თეატრს ახასიათებდა, როგორც უფართოესი და ულრმესი ინტერნაციონალიზმის თეატრს, როგორც თეატრს, რომელიც ეპოქის მოთხოვნილების სიმაღლეზე იდგა თავისი რეპერტუარით, აქტიორული შესრულებით და რეჟისორული ოსტატობით.

უდიდესი ოპტიმისტი, ჰუმანისტი და პატრიოტი კ. მარჯანიშვილი ვერ თავსდებოდა მარტო თეატრის ფარგლებში, იგი დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. ჯან უდიდეს კულტურასთან ერთად გვიანდერძა ხალხის სიყვარული და ქვეყნისათვის თავდადება.

ქართული თეატრი არ დაივიწყებს ამ დიდი ოსტატის მიერ შექმნილ თეატრალურ ტრადიციებს, მის ნათელ სახეს.

დიდი რუსი დრამაგურგი

(ა. ნ. ოსტროვსკის დაბადების 120 წლისთავის გამო)

5 წლის წინად გამოქვეყნდა ოსტროვსკის დღიურების წიგნი. მასში არის ერთი ჩანაწერი, რომელიც 1849 წლით არის დათარიღებული და რომელიც საგულისხმოა მისი ავტორის შემოქმედების გაგებისათვის. აი რამდენმე სტრიქონი ამ ჩანაწერისა:

„ლამაზად დაფლეთილ ღრუბლებს თავი მოუყრიათ ცის დასავლეთ კიდურზე თითქოს იმისთვის, რომ უმზირონ მზის ჩასვლას, ხოლო მზესაც გამოსამშვიდობებლად გამოუყვია ნაწილი თავისი ბრწყინვალებისა. გარეულ იხვებს თითქოს ეს შეშურებიათ და სწორი მწყობრით ერთ კუთხედ სათითაოდ გაჭიმულნი მეთაურის წინამძღოლობით მიიმართებიან დასავლეთისკენ. აი გაუსწორდნენ ისინი მზეს, დამაბრმავებელი ბრწყინვალებით იელვეს ფრთებმა და იხვები მხიარული ყივილით გაფრინდნენ ჩრდილოეთისკენ. ჩვენ ვდგევართ ციცაბო კლდოვან გორაკზე, ჩვენ წინ ვოლგაა და მასზე ზევით და ქვევით მიმოდიან გემები ხან იალქნიანი, ხან ბურლაკებით, და ერთი მომხიბვლელი სიმღერა თან გვდევს განუშორებლად. აი მოდის იალქანი და შორიდან ოდნავ მოგვესმის გულწარმტაცი ხმები. სულ ახლო, ახლო გაისმის სიმღერა, თანდათან იზრდება იგი და ბოლოს ღღერება მთელი თავისი ძლიერებით, მერე თანდათან იწყებს მიყუჩებას, მაგრამ ამასობაში უკვე მოდის მეორე იალქანი და კვლავ ძლიერდება იგივე სიმღერა. ამრიგად არ უჩანს ამ სიმღერას დასასრული“.

ოსტროვსკის დღიურის ეს შესანიშნავი ფურცელი, რომელშიაც ჰჭრის ვოლგის სილაღე და გაზაფხულის სიხალისე, ააშკარავებს მის ავტორში არა მარტო გაზაფხულის დაისის პოეზიით მოხიბლულ პოეტს. ეს ფურცელი ამჟღავნებს მის ავტორში სახალხო პოეტს, ჩაუკვირდით საზეიმო აღტაცების ამ სიტყვებს, რომლითაც ოსტროვსკი ლაპარაკობს ხალხურ სიმღერაზე, მთლიანად რომ დაუფარავს ვოლგის განი და სიგრძე და თქვენ დარწმუნდებით, რომ ის, ვინც ასე გულდასმრით უსმენს ხალხურ სიმღერას და ვისაც ასეთი ძალით უყვარს ამ სიმღერის საამური ძლევამოსილება, იგი მას უთუოდ ჩააქსოვს თავის საკუთარ შემოქმედებაში, იგი აუცილებლად მოსძებნის სწორ გზას სახალხო თეატრის შესაქმნელად.

სწორედ ეს ბედი ხვდა წილად ოსტროვსკის.

იმ წელს, როცა ვოლგის ნაპირზე ბურლაკების სიმღერას ისმენდა, იგი იყო ავტორი კომედიისა **„Свои люди, сочтемся“**. მხოლოდ 1881 წელს, ისიც კერძო თეატრის სცენაზე, ოსტროვსკიმ ნახა თავისი კომედია, ცენზურის მიერ ძალზე შერყვნილი და დამახინჯებული: ესოდენ სამში იყო იგი თავისი სატირიკული ძალით და მრისხანე სიმართლით. ოსტროვსკის დრამატურგია გარდაქმა რევოლუციური დემოკრატიის ბელადის ნ. დობროლუბოვისათვის მტკიცე დასაყრდენად: მან ამ დრამატურგიის საფუძველზე დასწერა თავისი საბრალმდებლო აქტი იმ დროინდელი რუსეთის ბნელეთის მეუფეებზე.

დობროლუბოვს რომ 1870 წლამდე ეცოცხლა, მას საშუალება ეჭნებოდა დაეწერა მეორე საბრალდებულო აქტი, მეორე სტატია, კიდევ ერთი ბნელეთის სამეფოზე, რომელიც ოსტროვსკიმ აღმოაჩინა—ბურზაველების და გურმიჟსკების დანგრეულ ბუდეებზე, მამაევების და კურტიცკების პოლიტიკურ რეაქციაზე, გოროდულინების ლიბერალურ ბალაგანზე, გლუმოვების საზიზღარ შემგუებლობაზე და თვალთმაქცობაზე, ოსტროვსკი თავადაზნაურული „ბნელი სამეფოს“ ამ ნაშიერებს ისეთივე მახვილი კალმით დაეჯახა, როგორითაც იგი ანადგურებდა ბოლშოვებსა და კორშუნოვებს.

ოსტროვსკი სწერდა ხალხური ცხოვრების ბატიანეს, ხალხის შემოქმედებითს ძალებში ღრმა რწმენით გამსჭვალულ ბატიანეს. იგივე ხელი, რომელიც დაუნდობლად ამათრახებდა მოძალადეებს და თავგასულ ადამიანებს, უდიდესი სიყვარულით ეფერებოდა ნაბეღურ ხალხებს. ოსტროვსკის „ბანესკის ფარალეოლობაში“ ანათებენ დიდი და, მეორე მაგრამ ეფშარიტად ნათელი ტიპები. [illegible] ოსტროვსკი არაფერს ისე დიდად არ აფასებდა, როგორც თავის ცოცხალ კავშირს ხალხთან, და არაფერს ისე არ ეძებდა, როგორც შეხვედრას სახალხო მკითხველთან და მაყურებელთან. თავის შენიშვნებში დიკენსზე ოსტროვსკი სწერდა: „იმისათვის, რომ სახალხო მწერალი გახდე, არა კმარა მარტოოდენ სიყვარული სამშობლოსადმი — სიყვარული იძლევა მხოლოდ ენერგიას, გრძნობას, შინაარსს კი არ იძლევა,—საჭიროა კიდევ კარგად იცნობდე შენს ხალხს, საჭიროა მასთან დაკავშირება, მასთან დანათესავება. მხატვრული ნიჭისათვის ყველაზე უკეთესი სკოლაა საკუთარი ხალხის შესწავლა.

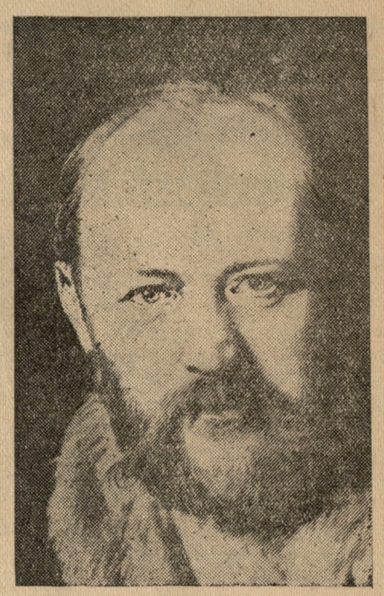

თვით ენა ოსტროვსკის პიესებისა მოწმობს, რომ იგი იყო მოწაფე ხალხისა.

ოსტროვსკის არ აკმაყოფილებდა თავისი თანადროული თეატრი,—მის მიერ არა ერთხელ გამოთქმული აზრით, ის მაყურებელი, რომელიც უხალისოდ და დროის მოსაკლავად დადიოდა საიმპერატორო თეატრებში, არ იყო მისი მაყურებელი. იგი ოცნებობდა სულ ახალ, სულ სხვა მაყურებელზე. „არსებული თეატრების კედლები,—სწერდა ოსტროვსკი 1882 წელს,—ეიწროა—ამ კედლებს შორის არ მოიპოვება ადგილი იმ საზოგადოებისათვის, რომლისათვის სურთ და უნდა სწერონ სახალხო მწერლებმა. დრამატიული პოეზია უფრო ახლოა ხალხთან, ვიდრე სხვა რომელიმე დარგი მწერლობისა.

ოსტროვსკიმ მრავალი დრო და ენერგია დაჰკარგა, რომ შეექმნა მოსკოვში სახალხო თეატრი, მაგრამ ყველა მისი ცდა უშედეგოდ დარჩა. მხოლოდ ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ რუსეთის დიდმა დრამატურგმა მონახა თავისი ნამდვილი მაყურებელი. ოსტროვსკის სიცოცხლის უკანასკნელ წელს (1886 წელს) ყველა მისი პიესა მთელს რუსეთში მხოლოდ 922-ჯერ დაიდგა, ხოლო 1937 წელს გამოცემული ა. გლებოვის წიგნში მოყვანილი ოფიციალური ცნობების თანახმად, ოსტროვსკის პიესები მხოლოდ საკლუბო თეატრების სცენაზე 1.500.000-ჯერ დაიდგა.

ეს ციფრი არ მოიცავს ყველა ტიპის პროფესიული თეატრების მიერ განხორციელებულ ოსტროვსკის პიესების დადგმებს. საბჭოთა ხალხმა ჭეშმარიტად სცნო ოსტროვსკი თავის დიდ დრამატურგად.

ს. დურილინი.

დაბრუნება

ს. კუკერი

გულამღვრეულ ალექსანდროვიჩს ისევ თბილი, კომბინეზონი და ლაბადა ეცვა. ეტყობა, თონეესავით გახურებულ მიწურში.

უჩინარ კუთხეში მიყუჟულიყო და ცდილობდა გულისყური მოეკრიბა, მაგრამ ეხლა უფრო იტანჯებოდა სიმწრის ოფლში. ეფურებოდა. თითქოს პარაშუტმა უმუხთლა და ქვასავით შეუჩერებლად თავქვე მიექანება.

კომისარს, სულგანაბულ მფრინავებს, ღრიჭოდ ჩარაზულ კარებს,—ყველაფერს, რასაც მისი უჩინო თვალები შესცქეროდნენ, დროდადრო სიმტკიცე და სიცხადე ეკარგებოდა, როგორც დილის ბურუსში გახვეულ საგნებს.

კარგახანს იჯდა ასე გარეტიანებული. ბოლოს, როგორც იყო, თავი დასძალა და ყური მიუგდო მომხსენებელს.

— დღეს მეორე კაცი დავკარგეთ.. საფრონოვი აღარ დაბრუნდა!—ყრუდ, თითქოს შორიდან მოესმა ალექსანდროვიჩს ნაღველში ამოვლებული ხმა.

იგი შეირხა. ჩიბუხი გატენა და. ცეცხლი მოუკიდა. პირველი ნაფაზი ხარბად დაჰკრა, —თავბრუ დაესხა, და ისევ დაუდგა თვალწინ შუდამ მოშლიმარე, მოუსვენარი მიშა საფრონოვი.

ალექსანდროვიჩი მეორეზეც წელში იყო გადაქდგარი, როდესაც პირტიტველი ლურტყი ჰაბუკი საფრონოვი საფრენოსნო სკოლაში მივიდა.

არა ერთი და ორი მამაცი მფრინავი აღზარდა ალექსანდროვიჩმა და უყვარდა ისინი, როგორც არწიეს თავისი ფრთაცეცხლიანი მართვები უყვარს, მაგრამ პატარა მიშა საფრონოვი ყველაზე მეტად შეითვისა მისმა გულმა.

იქნებ იმიტომ, რომ ამ ქოჩორა, გულმარ. თალ ჰაბუკში იგი ხედავდა ომის ქარცეცხლში დაკარგულ ოჯახის განსახიერებას. საფრონოვი ყველაფერი იყო მისთვის,—შვილიც ძმაც, მეგობარიც...

ეხლა ისიც დაჰკარგა!

დასაბამშავად რომ გაფრინდებოდნენ, შუდამ მასთან დაწყვილდებოდა, შუდამ მხარში ედგა, რომ ხიფათიან ბრძოლაში დროზე მიშველებოდა გაბედულ ჭაბუკს. ბევრჯერ სცადეს ბზიკივით ტანწვრილმა „მეესერშმიტებმა“ მათი გათიშვა, მაგრამ მეგობრების ფრთები განუყრელი იყო როგორც ციხარტყელის ფერები.

ბაიც გასწირა ბედმა: დღეს ალექსანდროვიჩი მარტოა დაეშვა ციდან...

რა უთხრას ამხანაგებს, რა უთხრას ემიროვს, რა უთხრას იმ უძილო ღამეს, რომელსაც გათენება აღარ ეღირისება,—პირველ ღამეს, როდესაც მიშას ტახტი ცარიელი იქნება?

ალექსანდროვიჩს კარგად ახსოვს, როგორ მოხდა უბედურება.

მტერი რომ დაბომბეს და შინისკენ გამობრუნდნენ საფრონოვი რატომღაც ჩამორჩა დაწინაურებულ ბომბდამშენებს.

ალექსანდროვიჩს კისრის ძარღვები დაუწყდა, ისე დაფეთებული იხედებოდა ხან მარჯვნივ, ხან მარცხნივ, მაგრამ ერთბაშად ჯაშირებულ ღრუბლებში საგულისხმო ვერაფერი შენიშნა.

გული ვერ იხმო, რატომ ჩამორჩა საფრონოვი. მდინარის პირას ჩასაფრებული გერმანელები ოთხსავ მხრიდან აყეფებდნენ საზენიტე ზარბაზნებს.

იქნებ ყუმბარის ნატეხი მოხვდა მეგობრის გამანადგურებელს! გაიფიქრა ალექსანდროვიჩმა და ანგარიშმიუცემლად საჯე მარჯვნივ მიაბრუნა, მარჯვენა ფეხმაც მარჯვენა საფეხური მოსძებნა, მაგრამ მფრინავი უმალვე შეჩერდა: უკან ამხანაგები მოფრინავენ, ჩამორჩენილ საფრონოვს ისინიც მიეშველებიან, არაფერს გაუჭირებენ..

ალექსანდროვიჩი ბომბდამშენების გამყოლი იყო და მათი მიტოვება დანაშაულად ჩაეთვლებოდა.

თვითმფრინავი გვერდზე გადახარა და ციყიდურს თვალი შეავლო.

უცაბედმა აზრმა ტანზე ხარ აუშალა: იქნებ სადმე ცალად დარჩენილ მეგობარს ფაშისტი სვავები შემოეყარნენ. იქნებ უთანასწორო ბრძოლაში ჩაება და მისი მიშველება სჭირდება... და ალექსანდროვიჩმაც წამსვე საომრად შეატრიალა თვითმფრინავი, რომ შორს, დაფლეთილ ღრუბლებში, ნაცნობი გამანადგურებელი გამოჩნდა.

გამოჩნდა და უმალვე ყირამალა გადაბრუნდა—რაღაც უშნოდ გადაბრუნდა,—ეტყობა, უჭირდა.

ალექსანდროვიჩმა მობრუნება ვერ მოასწრო, რომ გამანადგურებელს კაცი მოსწყდა. თავქვე დაქანებული მფრინავი სწრაფად ჩაიძირა ღრუბლებში.

ალექსანდროვიჩმა თვალი ჰკიდა სიმაღლის საზომს. ორი ათასი მეტრი! უეჭველად მოჰკლავენ, თუ ნაგრევად გაშალა პარაშუტი, მიწაზე დაშვებამდე მოჰკლავენ, თუმცა ტყვეობას..

ფიქრის დასრულება ველარ გაბედა ერთბაშად მოქანცულმა ალექსანდროვიჩმა.

— მიშა, მიშა! ეს რა ცეცხლი წამიკიდე შე უმღერთოვ, შენა!—იყვირა მეგობრის გულმა.

ძლივს დაეშვა მიწაზე.

თვითმფრინავი ცახცახებდა, ფრთამოტეხილი ფრინველივით ტოდა, თითქოს ვაკეზე კი—არა, სადღაც ბელტარზე და ღარტფებზე დაშვებულიყოს.

შორიდანვე შენიშნა მისკენ მომავალი ემიროვი. იგი ისე უხეიროდ მოპარბაცებდა, თითქოს ცალი ფეხი ნათხოვარი ჰქონდა. ეუთუ ძველმა ჭრილობამ გაუხსენა? არა, ალექსანდროვიჩმა იცოდა, რატომ კოჭლობდა ეხლა მეთაური. როდესაც გულფიცხ ემიროვს რაიმე აწუხებდა, მაშინ ავიწყდებოდა, რომ დაჭრილი იყო და მოურჩენელ ფეხსაც მაგრა აბიჯებდა.

ალექსანდროვიჩი მიხვდა, ყველაზე ძნელი და მტანჯველი ამბავი ეხლა მოხდებოდა როდესაც ემიროვის პირველი შეკითხვა, როგორც მიწისძვრა, ისე შეარყევდა ორმაგად ნაქსოვ ვაჟკაცს: „სად არის შენი ამხანაგი?“

ელვასავით დაუბმელი მფრინავი იყო ემიროვი. ჭრილობას მოშუშება აღარ აცალა,—ექიმებს უჩივლა, ჯანსაღი კაცი საწოლზე დამაბესო. პოლკში დაბრუნდა, მაგრამ სარდლობამ გაფრენა აუკრძალა.

ბუდიდან ამოვარდნილი მფრინავი ბორგავდა, ღობე-ყორეს აწყდებოდა, თითქოს მიწაზე ველარ ეტეოდა.

ასეთი კაცი სასიკეთოს არას უქადდა ტოლდაკარგულ მფრინავს.

ალექსანდროვიჩს მოაგონდა ერთი უბედური დილა, როდესაც მოიერიშე კაბაკოვიც მარტო დაეშვა მიწაზე.

— სად არის ვერბიცკი?—ჰკითხა ემიროვმა

— ჩამოაგდეს..

— მერე შენ სად იყავ? თვალი სად გქონდა?

— ბევრნი დაგვეხსნენ ორი ჩამოვაგდე, მესამემ..

— როგორ გაბედე მარტო დაბრუნება!

— მზად ვარ..

— მზად მაშინ უნდა ყოფილიყავ!—სიტყვა შეაჭრა ერთბაშად გაფითრებულმა ემიროვმა. შარშანდელი ჭრილობის კვალი უფრო მკაფიოდ დაეტყო სახეზე.

მერე სული მოითქვა და თვითეული სიტყვა ისე დამარცვლა, თითქოს ეხლა აიდგა ენა.

— ვინც ბრძოლაში ამხანაგს მიატოვებს იგი ჩემთან ნუღარ დაბრუნდება! მაინც ვერ გადამირჩება ცოცხალი...

ალექსანდროვიჩმა საბუსარი წაიძრო და ოფლიანი შუბლი მოიწმინდა. რა ფასი ჰქონდა მისთვის სიცოცხლეს? იგი თვითონვე გაუსწორდებოდა თავის თავს, ოღონდ ეხლა, როგორც გასხლტომოდა ემიროვის ულმობელ თვალებს.

ეტყობა, ემიროვიც მიხვდა მფრინავის გულისთქმას, ნაბიჯი შეანელა, თითქოს ეწადა, გულზე მორეული ჯავრი გზაშივე მოენელებინა.

უ